

1 KYSELYYN VASTANNEIDEN TAUSTATIEDOT

Tässä raportissa kuvataan Valtti-ohjelman tuloksia niiden perheiden näkökulmasta, jotka vastasivat palautekyselyyn 19.1.2019 mennessä. Vuonna 2018 Valtti-ohjelmaan osallistui yhteensä 215 lasta tai nuorta ja heistä 126 (59 %) vastasi palautekyselyyn.

Palautekyselyyn vastanneiden keski-ikä oli 11.7 (6 – 22) ja vastaajista 74 % (n=93) ilmoittivat olevansa poikia. Osallistujien toimintakykyä kartoitettiin Valtti-ohjelman hakuvaiheessa kysymällä koettuja vaikeuksia toimintakyvyn eri osa-alueilla (taulukko 1). Eniten vaikeuksia raportoitiin itsestä huolehtimisessa, asioiden oppimisessa, muutosten hyväksymisessä omiin rutiineihin, muistamisessa, keskittymisessä ja oman käytöksen kontrolloimisessa. Jopa 40 %:a osallistujista raportoi paljon vaikeuksia saada ystäviä. Vähiten vaikeuksia koettiin näkemisessä, kävelemisessä ja kuulemisessa.

Taulukko 1. Palautekyselyyn vastanneiden toimintakyky. Järjestetty paljon vaikeuksia – raportoineiden mukaan (n=123).

	Ei vaikeuksia, % (n)	Vähän vaikeuksia, % (n)	Paljon vaikeuksia, % (n)	Ei onnistu lainkaan, % (n)
Saada ystäviä	17 % (21)	26 % (32)	41 % (51)	15 % (18)
Oppia asioita	18 % (22)	50 % (62)	31 % (38)	1 % (1)
Hyväksyä muutoksia omiin rutiineihin	24 % (29)	45 % (55)	28 % (34)	3 % (4)
Keskittyä, vaikka tehtävä olisi mieleinen	20 % (25)	51 % (63)	26 % (32)	2 % (2)
Kontrolloida omaa käyttäytymistä	22 % (27)	51 % (63)	25 % (31)	2 % (2)
Tulla ymmärretyksi, kun puhuu	38 % (47)	33 % (41)	21 % (26)	7 % (8)
Muistaa asioita	29 % (36)	50 % (61)	17 % (21)	2 % (3)
Huolehtia itsestä, kuten syöminen ja pukeutuminen	26 % (32)	53 % (65)	15 % (19)	6 % (7)
Nähdä, vaikka käyttää silmälaseja	79 % (97)	13 % (16)	6 % (7)	0 % (0)
Kävellä 100 metriä, vaikka käyttäisi apuvälinettä	79 % (97)	11 % (14)	4 % (5)	4 % (5)
Kuulla puhetta, vaikka käyttää kuulolaitetta	92 % (113)	3 % (4)	2 % (3)	0 % (0)

Verrattaessa aiempiin vuosiin, Valtti-ohjelman palautekyselyyn vastanneiden toimintakyky ei ole muuttunut merkittävästi keskittymisen ja itsestä huolehtimisen osalta. Sen sijaan vuonna 2018 oli merkittävästi vähemmän vastaajia, jotka kokivat vaikeuksia liikkumisessa verrattuna aiempiin vuosiin. Tämä ero kuitenkin luultavasti selittyy kysymysten asettelulla. Vuosina 2016 ja 2017 liikkumista kysyttiin seuraavasti: ”Liikkuminen. Onko sinulla vaikeuksia kävellä tai kiivetä rappusia?”. Kun taas vuonna 2018 liikkumista kartoitettiin seuraavalla kysymyksellä: ”Onko vaikeuksia kävellä 100 metriä, vaikka käyttäisi apuvälinettä?”.

Taulukko 2. Valtti-ohjelman palautekyselyyn vastanneiden osallistujien toimintakyky vuosina 2016, 2017 ja 2018. Prosenttiosuudet kertovat, kuinka moni vastaajista raportoi vähän vaikeuksia, paljon vaikeuksia tai ei pysty ollenkaan.

Toimintakyvyn osa- alue	2016, n=155	2017, n=151	2018, n=126
Näkeminen	29 %	25 %	19 %
Kuuleminen	10 %	14 %	5 %
Liikkuminen	48 %	60 %	19 %
Keskittyminen	79 %	81 %	82 %
Itsestä huolehtiminen	82 %	93 %	74 %
Kommunikointi	70 %	74 %	61 %

2 VALTTI-OHJELMAN TOTEUTUMINEN

Vuonna 2018 126:sta palautekyselyyn vastanneista 104 oli suorittanut Valtti-ohjelman loppuun ja 22 lasta tai nuorta ilmoittivat, että Valtti-ohjelma oli heidän kohdallaan keskeytynyt. Edellisvuosien tapaan yleisimpiä syitä Valtti-ohjelman keskeytymiseen olivat aikatauluhaasteet (taulukko 2.) Muita syitä olivat esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan puute tai Valtti-ohjaajan yhteydenottojen loppuminen. Perheiden palautteiden mukaan Valtti-ohjaaja oli järjestänyt alkutapaamisen lähes aina (n=117, 93 %), mutta lopputapaaminen oli järjestetty ainoastaan 51:lle (41 %) osallistujalle.

Taulukko 2. Keskeytyksen syyt (n=22)

Keskeytyksen syy	% (n)
Kokeilukertojen yhteensovittaminen Valtti-ohjaajan aikataulujen kanssa ei onnistunut	41 % (9)
Minulla ei ollut tarpeeksi aikaa	14 % (3)
Minulle ei löytynyt sopivia harrastuskokeiluita	14 % (3)
Kuljetusten järjestäminen kokeilupaikkoihin osoittautui mahdottomaksi	9 % (2)
Sairastuminen/terveydentila	9 % (2)
Minulla ei ollut tarpeeksi motivaatiota	5 % (1)
Ohjelmasta aiheutuneet kustannukset	0 % (0)
En tullut toimeen Valtti-ohjaajani kanssa	0 % (0)
Paikkakunnalta muutto	0 % (0)
Muu, mikä?	55 % (12)

3 HARRASTEKOKEILUIDEN TOTEUTUMINEN

Kaikkiaan harrastekokeiluja oli järjestetty yhteensä 427 kokeiluja, eli keskimäärin 3,4 kokeilua henkilöä kohden. Yleisimmin harrastekokeiluita oli järjestetty neljä (n=35, 28 %) tai viisi (n=26, 21 %). Uinti, keilaus, kiipeily, frisbeegolf, jalkapallo, salibandy, ratsastus, yleisurheilu ja sulkapallo olivat yleisimmin kokeiltuja harrastuksia (taulukko 3). Vanhemmat vastasivat itse lastensa harrastekokeiluista koituneista kuluista Valtti-ohjelman aikana. Palautekyselyn mukaan kuluja koitui osallistujille keskimäärin 28 € Valtti-ohjelman aikana. Sisäänkäyistä tai kuljetuksista koitui kuluja noin puolelle osallistujista, kun taas välinekuluja raportoi ainoastaan 12 perhettä (taulukko 4).

Taulukko 3. Yleisimmin kokeiltuja lajeja vuonna 2018.

Harrastus	N
Uinti	33
Keilaus	21
Kiipeily	20
Frisbeegolf	20
Jalkapallo	18
Salibandy	16
Ratsastus	14
Yleisurheilu	13
Sulkapallo	11
Voimistelu (lasten jumppa)	9
Koripallo	9
Jousiammunta	9
Judo	9
Tanssi	8
Sirkus	7
Kuntosali	6
Nyrkkeily	6
Parkour	4
Voimistelu	4
Telinevoimistelu	3
Jääkiekko tai kelkkajääkiekko	3
Paini	3
Cheerleading	3
Lentopallo	2
Pingis	1

Taulukko 4. Valtti-ohjelman kulut kategorioittain vuonna 2018.

	N	ka	Min-max
Sisäänkäy – tai osallistumismaksut	59	29 €	4 – 200 €
Kuljetukset	68	24 €	2 – 207 €
Välineet	12	51 €	5 – 150 €

4 LIKKUMISEN MÄÄRÄ JA HARRASTUKSEN LÖYTYMINEN

Suurin osa vastaajista kertoi liikkumisensa määrän pysyneen samana (45 %) tai lisääntyneen paljon tai jonkin verran (45 %) Valtti-ohjelman jälkeen verrattuna kevääseen, jolloin he hakivat mukaan Valtti-ohjelmaan (taulukko 5). Lähes puolet (n=56, 46 %) vastaajista kertoi löytäneensä Valtti-ohjelman avulla harrastuksen, jota on jatkanut säännöllisesti. Löydetyt harrastukset olivat keskenään hyvin erilaisia, mutta suosituimpia harrastuksia olivat uinti, ratsastus, keilaus ja jalkapallo (taulukko 6). Lisäksi 33 lasta ja nuorta raportoi saaneensa Valtti-ohjelman avulla ideoita tai mahdollisen harrastuksen, jonka voi aloittaa myöhemmin.

Taulukko 5. Jos vertaat viime kevättä, jolloin hait mukaan Valtti-ohjelmaan, ja tätä syksyä, onko liikkumisesi määrä (esim. koulumatkat, vapaa-ajan liikunta, koululiikuntaan osallistuminen) mielestäsi...? (n=126).

	% (n)
Lisääntynyt paljon	8 (10)
Lisääntynyt jonkin verran	37 (46)
Pysynyt samana	45 (57)
Vähentynyt jonkin verran	4 (5)
Vähentynyt paljon	0 (0)
En osaa sanoa	6 (8)

Taulukko 6. Yleisimmin Valtti-ohjelman aikana löydetyt harrastukset.

Harrastus	N
Uinti	11
Ratsastus	9
Keilaus	4
Jalkapallo	5
Salibandy	3
Jääkiekko tai kelkkajääkiekko	3
Sirkus	3
Kuntosali	3
Kiipeily	2
Yleisurheilu	2
Sulkapallo	2
Judo	2
Tanssi	2
Koripallo	2
Voimistelu (lasten jumppa)	1

Jousiammunta	1
Nyrkkeily	1
Cheerleading	1
Lentopallo	1
Pingis	1

5 HARRASTUKSEN LÖYTYMISTÄ EDISTÄNEET JA ESTÄNEET TEKIJÄT

Liikunnan harrastamisen hauskuus ja vaikuttaminen harrastusvalintaan nousivat tänäkin vuonna tärkeimmiksi harrastuksen löytymistä edistäneiksi tekijöiksi (taulukko 7). Myös hyvä ohjaaja ja onnistumisen kokemukset koettiin helpottaneen harrastuksen löytymistä. Edellisvuosien tapaan kuljetushaasteet sekä avustajan tai kaverin puute estivät useimmiten harrastuksen löytymistä (taulukko 8).

Taulukko 7. Harrastuksen löytymistä edistäneet tekijät.

	Täysin samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin samaa mieltä, % (n)	Ei eri eikä samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin eri mieltä, % (n)	Täysin eri mieltä, % (n)
Liikunnan harrastaminen on hauskaa.	65 (58)	23 (20)	9 (8)	3 (3)	0 (0)
Sain vaikuttaa itse harrastusvalintaan.	51 (43)	30 (25)	11 (9)	5 (4)	4 (3)
Minulla on aikaa liikunnalle	41 (35)	39 (33)	13 (11)	7 (6)	0 (0)
Harrastuksessa on hyvä ohjaaja.	40 (35)	29 (25)	28 (24)	2 (2)	1 (1)
Pääsin mukavaan porukkaan harrastamaan.	36 (30)	18 (15)	27 (23)	10 (8)	10 (8)
Huomasin, että pärjään ja pystyn.	35 (30)	37 (32)	24 (21)	4 (3)	0 (0)
Sain sopivat kuljetuspalvelut harrastuspaikalle.	16 (13)	14 (12)	19 (16)	13 (11)	38 (32)
Liikuntaharrastus löytyi läheltä.	14 (12)	21 (18)	25 (21)	21 (18)	18 (15)
Löysin hyvän avustajan, joka jatkaa harrastusta kanssani.	12 (10)	6 (5)	29 (24)	10 (8)	43 (36)
Pystyn kulkemaan itsenäisesti harrastuspaikalle.	6 (5)	12 (10)	8 (7)	8 (7)	66 (55)
Löysin hyvän apuvälineen liikuntaharrastuksen tueksi.	6 (5)	7 (6)	52 (44)	10 (8)	25 (21)
Löysin kaverin, jonka kanssa voin käydä liikkumassa.	6 (5)	14 (12)	19 (16)	22 (19)	40 (34)

Taulukko 8. Harrastuksen löytymistä estäneet tekijät.

	Täysin samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin samaa mieltä, % (n)	Ei eri eikä samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin eri mieltä, % (n)	Täysin eri mieltä, % (n)
En pysty kulkemaan itsenäisesti harrastuspaikalle.	61 (57)	11.8 (11)	9.7 (9)	10.8 (10)	6.5 (6)
Minulla ei ole avustajaa, joka voisi jatkaa harrastusta kanssani.	37 (34)	20.7 (19)	10.9 (10)	8.7 (8)	22.8 (21)
Minulla ei ole kuljetuspalvelua harrastuspaikalle.	29 (25)	7 (6)	15 (13)	10 (9)	39 (34)
Minulla ei ole kaveria, jonka kanssa käydä liikkumassa.	28 (27)	39 (37)	12 (11)	12 (11)	10 (9)
En löytänyt sopivaa ryhmää.	19 (17)	18 (16)	25 (22)	17 (15)	21 (19)
En tiedä, mitä voisoin harrastaa.	11 (10)	15 (13)	32 (28)	19 (17)	23 (20)
Liikuntaharrastus on liian kaukana kodistani.	11 (10)	19 (17)	26 (23)	14 (13)	30 (27)
Koen, että en pärjää tai pysty.	10 (9)	27 (24)	26 (23)	17 (15)	21 (19)
Koin epäonnistumisia Valtti-ohjelman aikana.	3 (3)	9 (8)	13 (11)	18 (16)	57 (50)
En päässyt vaikuttamaan harrastuskokeiluihin.	2 (2)	6 (5)	15 (13)	23 (20)	55 (48)
Minulla ei ole aikaa liikuntaan.	1 (1)	9 (8)	14 (13)	28 (25)	48 (43)
En löytänyt soveltuvia apuvälineitä liikuntaharrastuksen tueksi.	1 (1)	1 (1)	30 (26)	10 (9)	58 (51)
Kokeilemissani lajeissa ei ollut hyvää ohjaajaa.	0 (0)	12 (11)	29 (26)	25 (23)	34 (31)
En pidä liikunnasta	0 (0)	9 (8)	19 (17)	17 (15)	56 (50)
Haluamaani liikuntapaikkaan ei ole esteetöntä pääsyä.	0 (0)	2 (2)	24 (21)	10 (9)	63 (55)

6 VALTTI-OHJAAJAN TOIMINNAN JA VALTTI-OHJELMAN ARVIOINTI PERHEIDEN PALAUTTEIDEN PERUSTEELLA

Noin 60 %:lle vastaajista Valtti-ohjelman ajankohta oli ollut sopiva, mutta osa osallistujista olisi toivonut enemmän harrastekokeiluja. Vastaajista yli puolet hakisi uudelleen mukaan Valtti-ohjelmaan (56 %) ja suosittelisi sitä muille (64 %). Suositteluprosentti on hieman alhaisempi kuin edellisvuosina (v. 2016 81 %, v. 2017 78 %).

	Täysin samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin samaa mieltä, % (n)	Ei eri eikä samaa mieltä, % (n)	Jokseenkin eri mieltä, % (n)	Täysin eri mieltä, % (n)
Valtti-ohjelman ajankohta oli sopiva perheelleni.	57 (68)	31 (37)	10 (7)	5 (6)	1 (1)
Aikataulujen yhteensovittaminen Valtin kanssa sujui hyvin.	45 (53)	29 (34)	8 (9)	14 (16)	6 (7)
Valtti-ohjelman kokonaisuus oli sopiva.	40 (48)	25 (30)	15 (18)	19 (23)	0 (0)
Harrastekokeilujen maksut olivat sopivia perheelleni.	59 (70)	22 (26)	17 (20)	2 (2)	1 (1)
Hakisin uudelleen mukaan Valtti-ohjelmaan.	56 (66)	25 (30)	8 (9)	8 (10)	3 (4)
Valtti innosti koko perhettä yhteiseen liikkumiseen.	14 (16)	27 (31)	38 (44)	15 (17)	7 (8)
Valtti toi lisäideoita nykyisen harrastustarjontani monipuolistamiseksi.	28 (33)	36 (43)	19 (23)	10 (12)	7 (8)
Suosittelisin Valtti-ohjelmaa muille.	64 (75)	24 (28)	9 (11)	2 (2)	2 (2)

7 PERHEIDEN KOKEMUKSIA VALTTI-OHJELMASTA

Perheiden avoimet palautteet olivat pääosin positiivisia, mutta myös kehitysehdotuksia löytyi. Valtti-ohjaajan ja perheen välinen suhde ja erityisesti aikataulujen yhteensovittaminen ovat avainasemassa Valtti-ohjelman onnistumisessa. Erityisesti Valtti-ohjaajia kiitettiin innostamisesta, lapsen toiveiden kuuntelemisesta ja kannustamisesta.

"Valtti-ohjaaja aloitti vetämään Sporttiskerhoa meidän paikkakunnalla vaikeavammaisille."

"Tämä oli aivan täydellisen mahtava kokemus ja ajoitus ei olisi voinut sopia paremmin kuin juuri nyt".

"Valtti-ohjelma on loistava, ja lapseni Valtit olivat mukavia, innostavia ja luotettavia. 'Harmi' vain, että lapsi löysi harrastuksen juuri ennen valtin alkamista; aika, energia ja mielenkiinto ei täten riittänyt uusiin kokeiluihin. Valtit hakivat tietoa alueemme eri liikuntamahdollisuuksista kiitettävästi."

"Mitään ei jääty kaipaamaan, Valttiohjaajat olivat loistavia ja kaikki sujui mainiosti ja liikuntaharrastus löytyi. Erittäin kiittävä palaute meiltä!"

"En jäänyt kaipaamaan mitään, kaikki meni hienosti, mukavasti ja vaivattomasti."

"Meillä toimi hyvin. valtti löysi hyvän valmentajan jota emme itse olisi löytäneet."

"Lapseni oli kaiken kaikkiaan Valttiinsa tosi tyytyväinen. Oli eläväinen, mukava nuori. Suhtautui lapseen tosi mukavalla, arvostavalla tavalla. Kuunteli lapsen toiveet ja toteutti ne. Osa tapaamisista peruuntui lapsen sairastelun vuoksi tai Valtista riippuvista syistä. Toi iloa lapsen elämään " mä oon tosi liikunnallinen" "

"Kiitokset valtti-ohjaajille! Emme itse olisi löytäneet näitä urheilumahdollisuuksia!"

Kehitysehdotukset liittyivät yleisimmin Valtti-ohjelman kestoan, ajoitukseen, Valtin toimintaan tai harrastekokeiluiden järjestämiseen.

”Valitsemani harrastuksia olisi ollut kiva kokeilla parikin kertaa ohjaajan/opettajan tuella. Viimeinen kerta oli täysin ohjaajien valitsema (vuosi alkoi loppua), mistä en pitänyt lainkaan.”

”Kokeilujakso jatkuu vielä keväällä. On yllättävän vaikea löytää vaikeavammaiselle puhumattomalle lapselle edes kokeiluun lajeja.”

”Ohjelma vaikuttaa todella hyvältä, mutta kyllä kompastuskiveksi meillä nousi uusien asioiden kokeilu 70 km päässä kotoa. Eli se harmillisuus kun ei ole lähempänä monipuolisesti mahdollisuutta harrastaa tukea tarvitsevan. Toinen haaste tulee olemaan että tarvitsisi aikuisen kaveriksi myös jatkossa, jonkun muun kuin vanhemman.”

”Kokeilun aikana olin yksin harrastus ohjaajan ja Valtti-opiskelijan kanssa. En nähnyt muita nuoria eikä tutustunut ryhmäläisiin. Ensi halusin mennä parkouria uudelleen, sitten päätin olla menemättä, koska en tiedä onko siellä kiva porukka vai ei.”

”Meillä valtti kokeilu oli pieni pettymys, pääsimme vain kahteen kokeiluun koska opiskelijoilla ei ollut aikaa. Toisen valteista näimme ainoastaan alkukeskustelussa, hän ei ollut muuhun aikaa, jouduin itse kyselemään valtti juttujen perään lokakuun lopussa kun mitään ei ollut kahteen kuukauteen kuulunut.”